

¹⁶Győr vármegye községei.

Irta Vende Aladár, a monografia szerkesztője, adatokkal bővítette Kiss István dr. győrvármegyei főlevéltáros

Győr vármegye 1381.11 négyzet kilométer területet foglal el. Határai éjszakkeletről Komárom, keletről Komárom és Veszprém, délről Veszprém, nyugatról Sopron és Moson, éjszaknyugatról és éjszakeről pedig Pozsony vármegye. Lakosainak száma 97.199, Győr r. t. városáé pedig külön 28.989. A vármegyében összesen 86 község van, melyek három szolgabírói járás alá tartozó, 23 körjegyzőség alá vannak beosztva. A vármegye járásai a következők:

I. *Pusztai* járás, öt körjegyzőség alá tartozó 14 községgel és 8 nagyközséggel, ú. m. Bőnyrétalap, Gönyü, Gyórszentmárton, Mezőörs, Pér, Ravaszd, Szentiván és Táp.

II. *Sokoróaljai* járás, Felpécz, Gyarmat, Kajár, Szemere és Tétszentkút nagyközségekkel és 7 körjegyzőséghez beosztott 21 kisközséggel.

III. *Tósziget-csilizközi* járás, Kóny nagyközséggel és 11 körjegyzőség alá tartozó 39 kisközséggel.

A vármegye községei betűsoros rendben a következők:

Abda.

Abda. - Szodfriedt József úrilaka Szentkereszt pusztán.

Abda, a Kisduna és a Rábcza közelében fekvő magyar kisközség, 148 házzal és 1319 róm. kath. vallású lakossal. Van postája és vasúti megállóhelye, de távírója Győr. Ősrégi község. 1153-ban szerepel először, a mikor II. Géza követének, Adalbertnek birtoka, melyet a szentmártoni apátságnak hagyományoz. Ez időben *Obda insula* alakban, vagy is Abda szigetként van említve, melyet nem sokkal később Demeter ispán az apátságtól erőszakkal elfoglal. 1208-ban már falu és vámszedőhely, s benne II. Endre az apátságot újabb adományban részesíti. 1225-ben IV. Béla az abdai vámjövendelmet szabályozza. A következő két században *Obbada* és *Abada* néven a benézések, a győri székeskáptalan és Szentgyörgyi grófok birtoka. Az 1544-iki összeírásban már a győri káptalan birtoka. 1566-ban *Tahy* Ferencz, Zrinyi Miklós sógora és veje, Bottyány Boldizsár itt vették

át gróf Salm komáromi parancsnoktól a szigetvári hős levágott fejét, melyet Mustafa török nagyvezir küldött Komáromba. A hős fejét innen Csáktornyára vitték. A török világban a vármegye itt 1588-ban erősséget emeltetett, melynek a törökök megfigyelése volt a célja s a mely egyszersmind a győri várnak elővédőjéül szolgált. Sok sanyarúságot szenvedtek a község lakosai. A török több ízben feldúlta e falut, minek következtében 1609-ben a lakosokat minden közadó alól felmentették, sőt négy évvel később ismét újabb kiváltságlevelet kaptak. 1616-ban Miksa császár itt táborozott. 1627-ben falait német őrség szállotta meg, mely rosszabb volt a töröknél és még jobban sanyargatta az amúgy is teljesen elszegényedett lakosokat. 1688-ban is ismétlődnek az abdaiak panaszai a gyakori zsarolások miatt. 1704-ben II. Rákóczi Ferencz csapatai vették be a váracst és földig rombolták le. Az árvíz is gyakran sújtotta az abdaiakat, és a község több ízben változtatta helyét. A Rábcza pinnyédi oldalára települt Abdát 1830-ban ismét elpusztította az árvíz és ekkor a lakosok a folyóktól távolabb, a győr-mosoni országút mellé, az ú. n. Pityerdombra telepedtek, de a régi falu dombon fekvő templomába jártak, míg azután 1845-ben az új falu temploma is felépült. A szabadságharc alatt két csata volt az abdai határban. Az egyiknél I. Ferencz József is jelen volt. A szabadságharc hőseinek bronzbabérkoszorúval díszített márványemléke a régi templom helyén,

^{19a} mostani lourdesi kápolna előtt áll. A községhez tartozó *Pilingér* és *Rendek* puszták, melyeket a mult század elején a hédervári uradalomtól elkülönítettek és Abdához kapcsoltak, gyakran változtattak gazdát. A legutolsó évtizedben *Gött* Gyula volt *Pilingér* tulajdonosa, melyet 1905-ben *Bruniczky* László lengyel bárónak adott el, a ki *Rendek* pusztát is megvette *Sztonávszky* Károlytól. *Szent-Kereszt*pusztát, a régi »Németrét« táján, *Szodfridt* József alapította 16 évvel ezelőtt és újabban szép, kényelmes úrilakot épített az ottani fenyvesparkba, a nemes szőlőtelepe mellé. A tulajdonos itt mintaszerű gazdaságot vezet és téglagyára is van. A *Káptalan* puszta a régi Abda környékén áll fenn félszázad óta.

Bezi.

Bezi, magyar kisközség, körjegyzőségi székhely, a tóközi síkságon. Van 140 háza és 873, nagyobbára ág. h. ev. lakosa. Posta van a községben, a távírója és a vasúti állomása pedig Enese. Némelyek szerint ősi besenyő telep és hajdani nevei, mint *Bisseni* és *Bessi* is első megszállóitól erednek. Legrégibb uraként a *Bezy* családot ismerjük. 1481-ben, *Bezy* Lőrincznek magva szakadván, Mátyás király minden győrmegyei birtokát *Rathibozeni Trinká* Jánosnak, nejének *Katalinnak* és *Poky* Antalnak és *Mihálynak* adományozza. 1579-ben *Márffy* Lászlót, 1592-ben *Poky* Ambrus alispánt, 1618-ban *Pázmány* Ferenczet és Pétert, 1650-ben *Jagasich* Péter alispánt találjuk birtokosául említve, míg 1680-ban *Bezerédy* István pápai várkapitány és özv. *Komáromy* Jánosné, szül. *Festetich* Mária osztozkodnak rajta. 1689-ben a német katonaság feldúlta. Az 1729-iki összeírásban 23 jobbágya és 21 zsellére van felvéve. A mult század elején a *Szabó*, *Enese*y, *Zmeskál*, *Gyapay* és *Horváth* családok voltak a nagyobb birtokosai,

később *Benyovszky* Pál, most pedig *Szabó* Kálmánnak és *Mihályi* Gyulának van itt nagyobb birtoka s az előbbinek Péterháza pusztán csinos úrilaka, melyet IV. Szabó Péter 1846-ban építtetett. A községben róm. kath. és ág. h. ev. templom van. Az előbbi 1835-ben, az utóbbi 1787-ben épült. Az ev. egyháznak 21 ezüstből vert, 1786-ból származó érdekes kelyhe és szép keresztelő-kancsója van. Érdekes még az oltár és a szószék is, mely a József császártól megszüntetett magyaróvári kapuczinusok templomából való. Ide tartozik a két Edvítág pusztája, a Faluhely, Hugot, Nagykaros, Péterháza, Pihenő és Szarkatag puszták; Csapó, Csapótag, Kis- és Nagykaros tanyák. Péterháza pusztája Szabó Péter alispán birtoka volt és a tagosításkor keletkezett. Hugot-pusztája, azelőtt Hugad, már korábban is szerepel. A múlt század elején a Neuhold család birtoka, azután a Halászy családé, 1904 óta pedig Fricke Emilé. Bezi határába olvadt a hajdani Utthal, elpusztult hely, mely már 1372-ben a Poky család birtokaként szerepel. 1459 körül e birtok részben a Laki Koczoroké, 1544-ben pedig az Ostffyoknak is van benne részük. Az 1609-iki összeírás is a Pokyakat és Ostffyakat említi, azután nyoma vész, vagy jobban mondva, Bezi határába olvadt.

Börcs.

Börcs, a Rábcza partján fekvő magyar kisközség, mely 1220-ban már possessio *Peryche* alakban van említve. A XV. században villa *Berch* néven fordul elő. A Szentgyörgyi grófoknak várkastélya volt itt. Később apátsági birtok, melyet *Beercz* néven a zirczi apát 1489-ben a győri püspökkel elcserél. 1588-ban a vármegye itt a törökök szemmeltartása és a környék megvédése céljából, a templom mellé, kerek őrtornyot emeltetett, mely után a későbbi német telepesektől a község a *Rundenthurm* nevet kapta, melyet a nép később a *Rothenthurm* elnevezéssel cserélt fel. 1590-ben német csapatok égették fel a községet s az 1609-iki összeírásban a törökök behódolt és lakosaitól elhagyott községként szerepel. Az 1619-iki összeírásban *Bérch* néven van feljegyezve. 1729-ben 17 jobbágyot és 26 zsellért írtak itt össze. A győri püspökség maradt mindvégig a földesura és ma is neki van itt nagyobb birtoka. 1896-ban a falu nagyobb része leégett s gyakran volt kitéve az árvíz pusztításainak is. Mostani róm. kath. temploma 1835-ben épült. A község házáinak száma 92, lakosaié, a kik túlnyomó számban róm. kath. vallásúak, 646. Postája Abdán van, távírója és vasúti állomása pedig Győrött.

Czakóháza.

Czakóháza, magyar kisközség a tószigeti síkságon. 43 házában 243, nagyjából róm. kath. vallású lakosa lakja. Postája Bödögemarkota, távírója és vasúti állomása pedig Beósárkány. Minden jel arra mutat, hogy Czakóháza a *Czakó* család ősi fészke volt, mert a megyei levéltár iratai szerint a XVII. században a birtok a Czakó család leányágára szállott. 1682-ben *Gyapay* Mihály és *Gecseny* Miklós vannak említve birtokosaiként, de azután a győri káptalan lett az ura, mely még a múlt század elején is birtokolta. Most nagyobb birtokosa a győri káptalan. 1890-ben teljesen leégett.

Enese.

Enese, magyar kisközség, az alsó tóközi síkságon fekszik. Az *Enessey* család ősi fészke és névadó községe. Már 1360-ban van említve egy határjáró levélben, *Inse* alakban. 1553-ban a törökök felégették és elpusztították és ekkor pusztult el az *Enesseyek* levéltára is. 1613-ban az *Enessey* családon ²⁵kívül, több nemesi birtokos lakta, a kik között nagyobb birtokosok voltak *Szapáry* Péter, *Iványos* Miklós és a *Bezerédj* család. Ez időben *Enessey* Márton, János és György a *Pethő* családot az enesei határ használatától eltiltatják. Még a múlt század elején is az *Enesseyek* voltak itt birtokosok, most pedig *Barcza* Gyulának, *Tschorl* Károlynak, *Bogner* Vilmosnak és *Korn* Jánosnak van itt nagyobb birtokuk. Mind *Barcza* Gyula, mind pedig *Tschorl* Károly háza azelőtt *Enessey*-féle házak voltak, melyek közül az előbbi anyai ágról, örökösödés útján, az utóbbi pedig vétel útján került a mostani tulajdonosok birtokába. A faluban gőzmalom van, mely a *Varga* László tulajdona. Az itteni római kath. kápolna 1895-ben épült. A falu 54 házát 538 lélek lakja, a kik római katolikusok és evangélikusok. Van itt postahivatal, táviró és vasúti megálló. Ide tartoznak *Bognertag*, *Kovácsdag*, *Vargatag* tanyák és a már említett gőzmalom.

Fehértó.

Fehértó, a tóközi síkságon, a hasonló nevű tó mellett fekvő magyar kis község, 113 házzal és 773 róm. kath. vallású lakossal. A győri káptalan ősi birtoka volt, s ma is az övé. Egyebekben a környékbeli községek sorsában osztozott. Azelőtt marha- és lótenyésztéséről volt híres. Az 1729-iki összeírás 16 jobbágyot és 22 zsellért talált itt. A községben fennálló róm. kath. templom 1742-ben épült. Postája *Bezi*, távirója és vasúti állomása *Enese*.

Ikrény.

Ikrény. - Gróf Merán Jánosné kastélya.

Ikrény, a Rába és a Rábcza között fekszik. Az *Ikrényi* család ősi fészkeinek látszik, mely már a XIII. században szerepelt, 1324-ben I. Károly király *Miklós bánt* iktattatja itteni birtokába. 1373-ban már a *Kanizsay* család az ura. A családfőnek fiágban magva szakadván, Kanizsay Orsolyáé lett, akit *Nádasdy* Tamás vett nőül. Ezen az úton jutott a Nádasdyak birtokába. Nádasdy Ferencz kivégeztetése után a királyi kamara vette kezelésbe. 1614-ben Győr városa és *Vizkelethy* János is birtokosaiként vannak említve. 1770-ben a *Körmendy*, *Stverteczky*, *Klempa*, *Bolényi*, *Eördögh*, *Hajós*, *Brunovszky* és *Kaskovich* családok a birtokosai, 1777-ben pedig nagyobb része *Lamberg* Volrádé, kinek utóda, Lamberg Fülöp, az egész birtokot magához váltotta. A múlt század elején szintén a gróf Lamberg család volt az ura, most pedig gróf *Meran* Jánosné, szül. Lamberg Ladislája birtoka. A mostani tulajdonosnak itt nagyobb kastélya van, melyről azt állítják, hogy hajdan kolostor volt. Erről azonban írott bizonyosság nincsen. Gróf Lamberg itt 1800 elején angol félvér méntelepet alapított, mely máig is fennáll. A község határában, a Rákóczi-féle felkelés alatt és 1848-ban is, kisebb csatározások voltak. A faluban urasági kápolna van. Házainak száma 54, róm. kath. vallású lakosaié pedig 582. Vasúti megállóhely a falu alatt van, postája és távirója Győr. Ide tartoznak Lesvár és Ószhely puszták.

Kapi.

Kapi, rábczamelléki magyar kisközség, mely hajdan győri várföld volt. 1209-ben, amikor II. Endre *Tóth* mosoni főispán Demeter és Tamás fiainak adományozza, *terra Capi* alakban van említve. 1251-ben *Móricz mester* nyitrai főispán a maga részét a móriczuidai prépostságnak adományozza. 1314-ben a móriczuidai prépost itt egy birtokrészt erőszakkal elfoglalt, a mi ellen a *Kapyak*, mint régi birtokosok, tiltakoztak. Később a móriczuidai prépostság birtoka a budai apáczáké lett, a kik az 1544-iki összeírásban már birtokosokként szerepelnek. 1554-ben a budai apácák mellett, a móri apácák is említve vannak, de az 1609-iki összeírás már csak a nagyszombati Klarisszákat említi. A rend megszüntetése után a vallásalap lett az ura, a múlt század közepe táján pedig gróf *Creneville*. Most nincs nagyobb birtokosa. A községhez tartozó *Jend* nevű dombon rommaradványok láthatók, melyeknek eredetét kikutatnunk nem sikerült. A község lakosai tejszövetkezetet tartanak fenn. A község ág. h. ev. temploma régibb építmény, melyet 1889-ben újjáalakítottak. Ide tartozik Erdélyi major. A falu házainak száma 66, lakosaié, a kik ág. h. evangélikusok, 414. Postája Markotabödöge, távirója és vasúti állomása pedig Beősárcány.

Kóny.

Kóny, magyar nagyközség a Tóközben. 285 házat és 1985, nagyobbára róm. kath. vallású lakost számlál. Posta, vasúti megálló, táviró és távbeszélő helyben van. Ősi nevét *Cohn* alakban írják az oklevelek. Legrégibb ura *Endus*, de már 1228-ban a *Téth* nembeli Demeter kap rá adományt. II. Endrétől. Demeter halála után II. Endre ekkor már *villa Coun-t*, a templomosok rendjének adományozza, a mit 1491-ben II. Ulászló is megerősít. 1486-ban *Coon* község Mátyás királytól szabadalmakat nyer,

melyeket II. Lajos 1524-ben megerősít. 1531-ben a rhodusi kereszties barátok az urai, 1544-ben a győri káptalan, 1555-ben pedig *Nádasdy* Kristóf. 1553-ban a törökök pusztították el. 1565-ben ismét a győri káptalan a birtokosa, de az 1609-iki összeírás szerint a királyi kamara kezén van és a győri várhoz tartozik. Az 1619-iki összeírás egyedül *Altabak* Jánost említi birtokosaként. Úgy látszik, hogy ez az *Altabak* a győri várnak valamely kiküldötte volt, a ki a kónyiak nyakán ült. Később ismét a győri káptalan az ura és az is maradt mindvégig, de időközben 1641-ben *Nádasdy* Ferencz katonái fosztották ki és dúlták fel a községet, 1681-ben pedig *Széchenyi* György püspök foglalta el a püspökség számára; később mégis visszaadta a káptalannak. A múlt század elején lakosai kiterjedt ló- és marhatenyésztést űztek. Ez időben a határában fekvő tó mérges növényeiről volt ismeretes. A lakosok róm. kath. ifjusági egyesületet, tejszövetkezetet és fogyasztási szövetkezetet tartanak fenn. 1850-ben és 1891-ben nagyobb tűzvész pusztította. A róm. kath. templom régibb építmény, melyet 1723-ban renováltak és 1905-ben bővítettek. Ide tartoznak Káptalanmajor, Dömötörtag, Kistag, Makkostag és Nemestag tanyák. A *Dóri határra dűlő* területének dombosabb részét *várhelynek* nevezik, a hol bronzkori leletek kerülnek felszínre. Ez a hely a tatár és török járások idejében a kónyiak menedékhelyéül szolgált.

Koronczó.

Koronczó. - Lippay Géza úrilaka Gáspárháza pusztán.

Koronczó, a Rábaköz szélén, a Marczal folyó mellett fekvő magyar kisközség, 218 házzal és 1576 róm. kath. vallású lakossal. Posta és távbeszélő van a faluban, távírója Szemere, vasúti megállója pedig Ménfő, állomása meg Szemere. E község már 1206-ban III. Incze pápa bullájában szerepel possessio *Curumzue* néven. A *Koronczói* család ősi fészke és névadó birtoka. 1389-ben *Korumzó* néven, 1345-ben pedig faluként említik az okiratok. 1412-ben *Tamásy* János leánya *Bezy*, *Koronczói* Pál fia Domokos és *Koronczói* György osztozkodnak ⁴¹az itteni birtokokon. 1436-ban *Nórápi* Antal is egy rész birtokosa, a ki azt a győri

káptalannak adja el. 1585-ben szerepel itt a Koronczói család utolsó tagja: Menyhért, a kit másként *Noszlopynak* is neveztek. 1481-ben, I. Mátyás király, Bezy Lőrincz halála után, a fiágot illető részt *Poky* Mihálynak és Antalnak és mostohaatyjoknak, *Trinka* Jánosnak adományozza. 1518-ban Bezy Demeter örökösei részüket szintén eladják a győri káptalannak. 1609-ben a törököknek behódolt és lakosaitól pusztán hagyott községek között van említve. 1610-ben Rudolf király *András* Mátyásnak adományoz itt részeket, a minek azonban *Enessey* János és *Vincze* György ellentmondanak. 1629-ben, midőn már a község újra települt, a győri káptalanon kívül, nagyobb birtokosai még *Mesterházy* Boldizsár, özv. *Syey* Jánosné, szül. *Vragovich* Katalin, *Dallos* János, *Dobos* György, *Vincze* Ferencz és *Magassy* László. 1688-ban *Eölbey* György is egyik birtokosa. 1704 jún. 13-án a község határában verte szét Heister császári fővezér Forgách Simon tábornok seregét, és ekkor a község is elpusztult. Egész 1718-ig néptelen pusztta volt, ekkor azonban németeket telepítettek ide, a kik idővel megmagyarosodtak. Később a *Szelestey*, *Böröcsy*, *Rőt*, *Fejérpataky*, *Brányi*, *Roboz*, *Szabó*, *Fekete*, *Bejczy*, *Szentpétery*, *Jankó*, *Csapó*, *Ferenczy*, *Horváth*, *Lippay* és a *Milkovics* családok voltak itt birtokosok, egész a legújabb időkig, most pedig Zombori *Lippay* Gézának, a győri székeskáptalannak és *Halászy* Jenőnek van itt nagyobb birtokuk és az előbbinek Gáspárháza pusztán nagyon szép, újabb úrilaka és mintagazdasága. A község határa gazdag lelőhelye a kelta, római és egyéb barbárkori emlékeknek, az ún. *Angyaldombon* pedig sok lebkő található. A községben van a koronczói körjegyzőség székhelye. A faluban is van egy régi nemesi kúria, mely azelőtt a Milkovich családé volt. Az itt fennálló róm. kath. templomot 1745-ben építették, de 1899-ben megnagyobbították. Ide tartoznak Gáspárháza, Gézaháza, Sándorháza, Zöldmajor és Nádaslak majorok és Paradicsom tanya; de határában volt *Dusnok* elpusztult helység is, mely 1519-ben még népes faluként említetik és a török világ idejében pusztult el. Egyik-másik dűlőnévének is érdekes magyarázata van. Így az *Ágyúdomb* dűlőn voltak annak idején felállítva Heister császári vezér ágyúi. Az *Akasztó-dombon* akasztották fel a császáriak *Ferenczy* kurucz kapitányt. A *Füzék* dűlő posványába a császáriak beleszorították a kuruczok nagy részét, a kik közül igen sokan odavesztek. A *Kuruczréten* táboroztak a kuruczok. Az *Istendomb* és a *Lakórét* dűlő elnevezések is bizonyára jelentőséggel bírnak.

Kunsziget.

Kunsziget, a Kisduna mellett fekvő magyar kisközség, 125 házzal és 1003, róm. kath. vallású lakossal. Postája, távirója és vasúti állomása Öttevény. A községnek hajdan *Öttevénytiszta* volt a neve és csak az újabb korban vette fel mai nevét. Első telepesei állítólag kúnok voltak. Mindvégig a *Héderváryak* és osztályos társaik uradalmához tartozott és többi birtokaiknak sorsában osztozott. Ma nagyobb birtokosa nincsen. Régebben a lakosok nevezetes juhtenyésztést űztek. A múlt század utolsó évtizedeiben több ízben az árvíz rombolásaitól szenvedett. Róm. kath. temploma 1845-ben épült. Ide tartozik Honvéd pusztta.

Markotabödöge.

Markotabödöge, egyesített magyar kisközség, a Rábcza mentén, körjegyzőségi székhely, 140 házzal és 939 róm. kath. vallású lakossal. Posta és távbeszélő van a faluban, de a távirója Enese, vagy Beősárkány, a legközelebbi vasúti állomása pedig Kóny. *Bödöge* ősrégi telep, mely már 1161-ben említve van, a mikor a *Nyáriak* kapták királyi adományban III. Istvántól. Ebben az oklevélben terra *Bedeghné*ven szerepel. Később a győri székeskáptalané lett, a mely mindvégig ura maradt és ma is neki van itt nagyobb birtoka. 1619-ben még Nyári Pál volt az ura, a ki innen vette fel a Bedeghi előnevet is. *Markota*, *villa Markata* alakban, szintén már 1282-ben szerepel. 1544-ben már a győri káptalan birtoka és az marad mindvégig. Az 1609-iki összeírásban *Markota et Bedege* már együtt van említve. A faluban fennálló róm. kath. templom 1752-ben épült. Ide tartoznak Belsőmajor és Ujmajor.

Öttevény.

Öttevény. - Özv. Földváry Miklósné kastélya.

Öttevény, a mosonmegyei határ közelében fekszik. Magyar kisközség, körjegyzőségi székhely. Van 190 háza és 1417, nagyjából róm. kath. vallású lakosa. Van itt posta,

távíró és vasúti állomás is. Nevét minden valószínűség szerint a Kisduna és a Rábcza kiöntéseiből keletkezett öntevénytől vette. Legrégibb okleveles említése 1321-ben *villa Wetewyn* alakban történik, a mikor már népes helyként jelentkezik, 1321-ben pedig *Vutheuin* alakban említik. 1379-ben már a *Héderváryak* birtoka. Zsigmond király egyik oklevele 1421-ben *Eyteven* néven említi. 1619-ben az egész falu leégett. 1623-ban egy birtokfoglalás kapcsán, a bakonybéli apátság is birtokosaként tűnik fel. Ebben az időben sokat szenvedett a német katonaságtól. 1658-ban a Héderváryaknak itt vámjuk is volt. Később a Bécs ostromára indult török hadak ismét feldúlták és lakosait felkoncizolták. A törökök kiűzése után újra megtelepült és ekkor *Széchenyi* György érsek szerezte meg. Néhány évvel később megint a német zsoldos katonaság zaklatta és pusztította, úgy hogy a lakosság végre is kénytelen volt megszökni és a feldúlt falu üresen maradt. 1699-ben vámos helyként újból előtűnik, mert ekkor szabályozták vámdíjait, de csak 1704-ben kezdett ismét települni, a mikor németek kerültek ide. A múlt század elején még vegyes német és magyar lakosai vannak említve, ma azonban már mind megmagyarosodtak. 1704-ben is zaklatták a császári hadak és az utolsó szabadságharcz alatt is sokat szenvedett. A múlt század elején a gróf *Viczay* és a gróf *Sándor* családok voltak az urai. Az utóbbi család helyébe jött 1852-ben báró *Sina*, 1886-ban gróf *Wenckheim* Frigyes, míg a Héderváry-Viczay grófok megmaradt birtokrésze 1862 óta özv. *Földváry* Miklósné tulajdona, az 1870-ben épült szép, emeletes úrilakkal együtt. E községben már a múlt század elején fontos postaállomás volt, vízen és szárazon vámmal. Az árvíz is több ízben pusztította, legutóbb 1899-ben is. Kath. temploma 1786-ban épült. Ide tartoznak Miklós és *Sándorháza* majorok. Ez utóbbit 1772-ben, a Viczay örökösök osztálya alkalmával hasították ki a határból.

Rábapatona.

Rábapatona, rábamenti magyar kisközség, körjegyzőségi székhely, 214 házzal és 1068 róm. kath. vallású lakossal. Postája, távírója és vasúti állomása ⁵³Enese. Ósrégi besenyő telep, melynek később *Káptalan-Patona* neve is volt. Első említését 1253-ban találjuk. 1368-ban a győri káptalan birtoka. 1623-ban magyar ruhába öltözött török lovascsapat lepte meg a községet, a gyermekeket összeszedte és Fehérvárra hurcolta, a honnan csak akkor kerültek vissza szüleikhez, a mikor a község 70 forint évi adó fizetésére kötelezte magát és a gyermekekért külön váltságdíjat fizetett. 1626-ban Mehemet aga rabolta ki a lakosokat. 1633-ban a zaklatások ismét megújultak, úgy hogy a lakosok kénytelenek voltak a községet árkokkal és palánkkal megerősíteni. Földesurok, a győri káptalan pedig, a mostani urasági major dombján váracsot építtetett és ebbe a győri várból rendelték ki német őrséget, mely azonban még rosszabb volt a töröknél. A lakosok nemcsak hogy hiába mentek panaszra, de gróf Mansfeld győri várparancsnok 1645-ben egészen elfoglalta a községet. 1647-ben a váracs őrsége és a patonaiak szerteszét kalandoztak, védtelenül hagyva a falut. A törökök ezt megtudták, egy nagyobb portyázó csapat meglepte a községet, feldúlta, földig rombolta és a kit elfoghatott, fogolyként magával hurcolta. Két évvel később a győri káptalan ismét visszakapta birtokát, mire a falut felépíttette és megerősíttette. A község III. Ferdinándtól két országos vásár tartására nyert szabadalmat. 1683-ban

a török had, Bécs sikertelen ostroma után, ismét feldúlta és váracsát lerombolta. 1809-ben, 400 lovasból álló francia csapat, a felkelt magyar nemesség 50 emberét itt üldözőbe vette; a magyarok azonban nemcsak vitézül keresztül vágták magukat a francia túlerőn, hanem sokakat közülök el is fogtak. Most a győri székeskáptalannak és özv. Gyapay Dénesné örököseinek van itt nagyobb birtokuk. A lakosok fogyasztási s hitelszövetkezetet és tejszövetkezetet tartanak fenn. Katholikus templomát 1650 körül emelték, de tornyát csak a XVIII. század közepén építették hozzá. Ide tartoznak Czirjáktag, Dénesháza, Szent István majorok és Kovácstag és Plébániatag tanyák. Határába olvadt a hajdani *Koos* falu is, mely a *Pokyak*birtoka volt. Helyét, a hol feküdt, ma is *Kós dombnak* nevezik. Rábapatona község sokat szenvedett az árvizektől, különösen az 1876- és 1883-iktól, a mikor számos épület dőlt romba és sok kigazda teljesen tönkrement, de a Rábaszabályozás befejezése óta árvízveszély nem fenyeget és a lakosok jóléte emelkedik.

Sövényháza.

Sövényháza. - Fricke Emil úrilaka.

Sövényháza. - Purgly György úrilaka.

Sövényháza, rábczamenti kisközség, 170 házzal és 1273 németajkú, róm. kath. vallású lakossal. Postája helyben van, távirója Lébény és vasúti állomása pedig Enese. Némely források azt állítják, hogy hajdan Rába volt a neve. Ez nyilván tévedés, mert e község a Rábcza mellett fekszik és túlságosan távol van a Rábától, semhogy nevét attól vehette volna. Meglehet, hogy valamely hasonló hangzású, de elpusztult rábamenti községgel tévesztik össze. Legősibb birtokosa a *Sövényházi* nemzetség volt, mely már a XIII. század elején is ura. 1489 előtt a *Bán* családé volt, de ebben az évben az Enyingi *Törökcsalád* kapta. 1585-ben még Enyingi *Török Jánost* uralta, de az 1609-iki összeírásban *Hatos Bálint*, 1619-ben pedig *Pázmán Ferencz* szerepel birtokosaként. 1673-ban *Jagosich Mihály* és a győri jezsuiták a birtokosai, 1704-ben a jezsuiták már egyedül birtokolják. Ebben az évben, a Rákóczi-féle szabadságharcz alatt, a császáriakhoz tartozó rác és német hadak felgyújtották és kifosztották. 1715-ig néptelen pusztá volt, ekkor azonban a jezsuiták németeket telepítettek ide. A rend eltörlése után a *Neuhold* családé lett, most pedig *Fricke* Emilnek és *Purgly* Mihálynak és Györgynek van itt nagyobb birtokuk és kényelmes úrilakok. A *Fricke*-féle ház azelőtt a jezsuitáké volt. Később *Neuhold* ezredesé lett, kitől 1845-ben a jelenlegi tulajdonos dédatyja vette meg. A *Purgly*-féle ház és birtok szintén a *Neuhold* családé volt és ugyancsak vétel útján került a *Purglyak* kezére. A község lakosai fogyasztási szövetkezetet tartanak fenn. A községet az árvíz is gyakran sújtotta, legutóbb 1900-ban is. Az itteni róm. kath. templom a XVI. század vége felé épült. Ide tartoznak Alsó- és Felsőszapud puszták, Aranka és Ilona majorok és Nagyág tanya. *Szapud* pusztának hajdan *Szent-Szapud* volt a neve. 1484-ben szintén az Enyingi *Törököké* volt, 1580-ban pedig *Hathalmy Miklósé*. *Sövényháza* határában feküdt hajdan *Újfalú* is. 1727-ben ez már csak pusztaként van említve. Valószínű, hogy a Rákóczi-féle szabadságharcz alatt pusztult el.